

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 11 maja 2017 r.

Pozycja 82

POSTANOWIENIE z dnia 23 listopada 2016 r. Sygn. akt Ts 364/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Julia Przyłębska,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej K.N. w sprawie zgodności:

art. 117 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 32 ust. 1 oraz art. 47, art. 68 ust. 3, art. 41 ust. 1 w związku z art. 87 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.),

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 8 listopada 2015 r. (data nadania) K.N. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 117 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 32 ust. 1 oraz art. 47, art. 68 ust. 3, art. 41 ust. 1 w związku z art. 87 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993.61.284, ze zm.; dalej: konwencja) – w zakresie, w jakim uwzględnienie przez sąd wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, uzależnione jest od uznania udziału pełnomocnika za potrzebny.

Skarga konstytucyjna została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego. Skarżący, chcąc dochodzić swoich praw przed sądem, złożył wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych w całości oraz ustanowienie adwokata z urzędu w wielu sprawach przeciwko Telewizji Polskiej S.A., Telewizji Polsat Sp. z o.o., Agora S.A. oraz Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Zakładu Karnego w W. W uzasadnieniu wniosków podnosił, że nie posiada dochodów, przebywa w zakładzie karnym oraz leczy się psychiatrycznie, a ponadto jest osobą nieporadną i nie posiada wiedzy prawniczej, która pozwalałaby mu samodzielnie

sporządzać pozwы oraz inne pisma procesowe. Skarżący zaznaczał przy tym, że przedmiotem sporów „jest wysoka kwota liczona w milionach złotych (...) [a] strony pozwane będą reprezentować profesjonalni pełnomocnicy, co stawia [go] z góry na przegranej pozycji”. W części wniesionych spraw sądy uwzględniły złożone przez skarżącego wnioski i zwolniły go od kosztów sądowych w całości oraz ustanowiły adwokata z urzędu, którego wyznaczyć miał właściwy organ samorządu adwokackiego (postanowienia Sądu Okręgowego w C. z lutego 2014 r. i lipca 2015 r.; postanowienia Sądu Okręgowego w K. z października 2014 r.; postanowienie Sądu Okręgowego w K. z października 2014 r.; postanowienie Sądu Okręgowego w K. z października 2014 r.; postanowienie Sądu Okręgowego w K. z kwietnia 2014 r.; postanowienie Sądu Okręgowego w K. ze stycznia 2015 r.). W niektórych sprawach zaś wnioski o ustanowienie pełnomocnika i zwolnienie od kosztów sądowych zostały oddalone (postanowienie Sądu Okręgowego w K. z października 2014 r., uchylone postanowieniem Sądu Apelacyjnego z grudnia 2014 r.) bądź też sąd zwolnił skarżącego od kosztów sądowych, oddalając przy tym wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu (postanowienia Sądu Okręgowego w K. z: listopada 2014 r., zażalenie oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w K. z grudnia 2014 r.; ze stycznia 2015 r., zażalenie oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w K. z marca 2015 r.; marca 2015 r.; marca 2015 r., zażalenie oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w K. z kwietnia 2015 r.; czerwca 2015 r.; a także postanowienie Sądu Okręgowego w O. z lipca 2015 r.). W sprawie Sąd Okręgowy w O. zwolnił skarżącego od kosztów sądowych częściowo – od każdorazowej opłaty sądowej i wydatków w zakresie przekraczającym kwotę 69 zł, oddalił wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych w pozostałej części oraz o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego w Z. o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej.

W skardze konstytucyjnej skarżący postawił zarzut niezgodności art. 117 § 5 kpc z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 i art. 32 ust. 1 oraz art. 47 i art. 68 ust. 3, a także art. 41 ust. 1 w związku z art. 87 Konstytucji i w związku z art. 6 konwencji – w zakresie, w jakim przepis ten uzależnia ustanowienie na wniosek strony adwokata lub radcy prawnego od uznania przez sąd, że udział ten jest potrzebny. Skarżący wskazał, że prawo do efektywnej obrony przez profesjonalnego pełnomocnika, w razie potrzeby ustanowionego z urzędu, należy do podstawowych elementów składowych rzetelnego procesu i dlatego też zasady przyznania pomocy prawnej w przypadku np. osób pozbawionych wolności nie powinny budzić wątpliwości, tak jak ma to miejsce w procedurze karnej.

W przekonaniu skarżącego to obywatel powinien decydować o tym, czy chce skorzystać z pomocy profesjonalnego pełnomocnika, w razie konieczności ustanowionego z urzędu. Tymczasem zakwestionowana norma, uzależniając ustanowienie adwokata lub radcy prawnego od uznania sądu, przyznała temu organowi *de facto* możliwość decydowania o jednym z zasadniczych praw, jakim jest prawo do rzetelnego procesu, w sposób całkowicie arbitralny. Innymi słowy, według skarżącego, obecny stan prawny, pozostawiając swobodnej ocenie sądu kwestię ustanowienia pełnomocnika, odbiera obywatelowi „wolę decyzyjną w zakresie swoich praw”. W konsekwencji, wobec osoby pozbawionej wolności, sądy – w zależności od swoich poglądów – mogą podejmować sprzeczne decyzje, o czym świadczą sprawy skarżącego.

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 9 grudnia 2015 r. skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi przez: po pierwsze, dokładne określenie i uzasadnienie sposobu naruszenia konstytucyjnych praw i wolności skarżącego wyrażonych w art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 i art. 32 ust. 1, a także art. 47 i art. 68 ust. 3

oraz art. 41 ust. 1 w związku z art. 87 ust. 1 Konstytucji przez zaskarżony art. 117 § 5 kpc; po drugie, uzupełnienie uzasadnienia skargi konstytucyjnej przez podanie dokładnego opisu stanu faktycznego; po trzecie, wskazanie ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz udokumentowanie daty jego doręczenia (wraz z uzasadnieniem) skarżącemu; po czwarte, doręczenie odpisu i pięciu kopii ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz rozstrzygnięć potwierdzających wyczerpanie drogi prawnej, o której mowa w art. 64 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293); po piąte, podanie daty wystąpienia przez skarżącego do sądu rejonowego z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia rozpatrywanej skargi konstytucyjnej, w związku z ostatecznym orzeczeniem w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji; po szóste, doręczenie odpisu i pięciu kopii postanowienia sądu rejonowego o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu oraz decyzji organu adwokackiego wyznaczającej adwokata na pełnomocnika z urzędu oraz podanie daty doręczenia pełnomocnikowi tej decyzji. Skarżący został również wezwany do doręczenia trzech kopii skargi konstytucyjnej wraz z załącznikami oraz dwóch kompletów załączników.

W piśmie z 21 grudnia 2015 r. skarżący odniósł się do powyższego zarządzenia i wskazał, że art. 117 § 5 kpc jest niezgodny z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 i art. 32 ust. 1 oraz art. 47, art. 68 ust. 3, art. 41 ust. 1 w związku z art. 87 ust. 1 Konstytucji w związku z art. 6 konwencji – w zakresie, w jakim dopuszcza uznaniowość przy ustanawianiu przez sąd pełnomocnika z urzędu. W przekonaniu skarżącego o niekonstytucyjności regulacji kpc świadczy rozbieżna praktyka sądów w analizowanym zakresie, co widoczne jest w jego sprawach. Skarżący powtórzył, że będąc osobą pozbawioną wolności, w ramach różnych postępowań: był zwalniany z kosztów sądowych oraz ustanawiano dla niego pełnomocnika z urzędu, w innych sprawach zaś wnioski o ustanowienie pełnomocnika i zwolnienie od kosztów sądowych zostały oddalone bądź też sąd zwolnił skarżącego od kosztów sądowych, oddalając przy tym wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Jako ostateczne orzeczenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji skarżący wskazał: postanowienie Sądu Apelacyjnego w K. z grudnia 2014 r., postanowienie Sądu Apelacyjnego w K. z marca 2015 r., postanowienie Sądu Apelacyjnego w K. z kwietnia 2015 r., postanowienie Sądu Okręgowego w K. z marca 2015 r., postanowienie Sądu Okręgowego w K. z czerwca 2015 r. Daty doręczenia tych postanowień są skarżącemu, jak wynika z pisma, nieznane. Skarżący wyjaśnił także, że z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej wystąpił 26 marca 2015 r. (data złożenia pisma w biurze podawczym). Sąd Rejonowy w Z. postanowieniem z września 2015 r. ustanowił dla skarżącego pełnomocnika. Pismo Okręgowej Rady Adwokackiej w K. (dalej: ORA w K.) z września 2015 r. o wyznaczeniu adwokata na pełnomocnika zostało doręczone pełnomocnikowi 1 października 2015 r.

W ramach usunięcia braków formalnych skarżący przesłał postanowienie Sądu Rejonowego w Z. z września 2015 r. oraz pismo ORA w K., a także postanowienia Sądu Apelacyjnego w W. z sierpnia 2015 r. oraz wymaganą liczbę kopii skargi konstytucyjnej wraz załącznikami.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Skarga konstytucyjna jest nadzwyczajnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności lub praw, którego rozpatrzenie uwarunkowane zostało spełnieniem szeregu przesłanek wynikających z art. 79 ust. 1 Konstytucji. Zgodnie z art. 37 ust. 1 w związku z art. 50 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.1157; dalej: ustawa o TK) skarga

konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymaganiom, a także czy nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 40 ust. 1 ustawy o TK.

W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, zakwestionować zgodność z Konstytucją przepisów ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego prawach lub wolnościach albo o obowiązkach określonych w Konstytucji. Z art. 48 ust. 1 ustawy o TK wynika zaś, że skarga konstytucyjna – poza spełnieniem warunków określonych dla pisma procesowego – powinna zawierać: dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją; wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone; uzasadnienie skargi, z podaniem dokładnego opisu stanu faktycznego. Zarzuty sformułowane w skardze muszą być poparte argumentacją uprawdopodobniającą niekonstytucyjność kwestionowanego przepisu, co oznacza konieczność wywiedzenia z niego określonej normy, przywołania właściwych wzorców kontroli jego konstytucyjności wyrażających prawa podmiotowe przysługujące osobom fizycznym lub prawnym i – przez porównanie treści wynikających z obu regulacji – wykazania ich wzajemnej niezgodności. Trybunał przypomina przy tym, że gdy sformułowane w skardze zarzuty wobec kwestionowanej regulacji „choćby w najmniejszym stopniu nie uprawdopodobniają negatywnej jej kwalifikacji konstytucyjnej”, skarga konstytucyjna jest oczywiście bezzasadna (por. postanowienie TK z 12 lipca 2004 r., sprawa Ts 32/03, OTK ZU nr 3/B/2004, poz. 174).

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że rozpoznawana skarga konstytucyjna nie spełnia wymogów formalnych, a zasadniczą przesłanką odmowy nadania jej dalszego biegu jest oczywista bezzasadność sformułowanych w niej zarzutów.

W skardze skarżący zakwestionował zgodność z Konstytucją art. 117 § 5 kpc w zakresie, w jakim uwzględnienie przez sąd wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, uzależnione jest od uznania udziału pełnomocnika za potrzebny. W jego przekonaniu przyznanie pełnomocnika powinno być obligatoryjne. Pozostawienie decyzji w tym zakresie sądom, kierującym się – w ocenie skarżącego – przede wszystkim swoimi poglądami i przekonaniami, nie zaś sytuacją faktyczną wnioskodawcy, narusza konstytucyjne wolności i prawa jednostki.

Odnosząc się do powyższych zarzutów, Trybunał wskazuje, że art. 117 § 5 kpc statuuje obowiązek ustanowienia pełnomocnika („sąd uwzględni wniosek”) w każdej sytuacji, w której jego udział w postępowaniu, ze względu na stan i okoliczności sprawy, jest uzasadniony. Przepis ten nie daje zatem sądowi – jak postrzega to skarżący – możliwości swobodnego decydowania o wyznaczeniu bądź o odmowie wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego, ale przewiduje konieczność uwzględnienia odpowiedniego wniosku przez sąd, jeżeli zachodzi potrzeba udziału pełnomocnika w sprawie (postanowienie TK z 10 lutego 2014 r., sprawa Ts 322/13, OTK ZU nr 6/B/2014, poz. 592). Instytucja ta zapewnia stronie postępowania bezpłatną, profesjonalną pomoc prawną, gdy z uwagi na okoliczności sprawy jest to uzasadnione, stanowi tym samym realizację zagwarantowanego w Konstytucji prawa do sądu, a nie – jak twierdzi skarżący – jego naruszenie.

Mając powyższe na uwadze, Trybunał uznał, że przedstawione w skardze zarzuty są oczywiście bezzasadne, co – w myśl art. 50 w związku z art. 37 ust. 3 ustawy o TK – przesądza o konieczności odmowy nadania jej dalszego biegu.

Niezależnie od powyższego Trybunał postanowił wskazać na pozostałe przesłanki przesądzające o niedopuszczalności przekazania do merytorycznej kontroli rozpoznawanej skargi.

Przedewszystkim należy zwrócić uwagę na to, że skarżący nie uzupełnił prawidłowo braków formalnych skargi.

Trybunał przypomina, że wezwanie do uzupełnienia braków formalnych skargi konstytucyjnej wskazuje, jakie elementy skargi muszą być uzupełnione, by Trybunał Konstytucyjny mógł dokonać jej merytorycznego rozpoznania. Co istotne, zgodnie z wynikającą z art. 67 ustawy o TK zasadą skargowości Trybunał, orzekając, jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub skardze. Konsekwencją tego unormowania jest z jednej strony – nałożenie na skarżącego obowiązku wypełnienia przesłanek formalnych skargi, z drugiej zaś – niemożność zastąpienia w tym zakresie skarżącego przez działający z własnej inicjatywy Trybunał Konstytucyjny. Nieuzupełnienie przez skarżącego braków pozbawia Trybunał możliwości rozpatrzenia skargi konstytucyjnej i stanowi samodzielną podstawę odmowy nadania skardze dalszego biegu.

Trybunał stwierdza, że analizowana skarga konstytucyjna miała wiele braków formalnych, które mimo wezwania do ich uzupełnienia nie zostały usunięte.

Skarżący nie przedstawił stanu faktycznego sprawy ani nie wskazał dat doręczenia orzeczeń, które uznaje za rozstrzygnięcia naruszające jego konstytucyjne wolności i prawa. Ponadto, w skardze konstytucyjnej skarżący zarzucił niezgodność art. 117 § 5 kpc z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 32 ust. 1 oraz art. 47, art. 68 ust. 3, art. 41 ust. 1 w związku z art. 87 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 konwencji. W jej uzasadnieniu odniósł się jednakże jedynie do wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawa do sądu i wynikającego z niego prawa do rzetelnego procesu. Ani w skardze konstytucyjnej, ani w piśmie będącym odpowiedzią na zarządzenie sędziego TK wzywające do usunięcia braków formalnych skargi skarżący nie wskazał, które wolności lub prawa określone w będących wzorcami kontroli w niniejszej sprawie przepisach ustawy zasadniczej zostały naruszone, nie sformułował też precyzyjnej argumentacji, która określałaby, na czym miałyby polegać niekonstytucyjna ingerencja w sferę tychże wolności lub praw.

Z powyższych względów Trybunał stwierdza, że rozpoznawana skarga konstytucyjna nie spełnia wymogów formalnych, co w myśl art. 50 w związku z art. 37 ust. 3 i w związku z art. 48 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK przesądza o konieczności odmowy nadania jej dalszego biegu.

Jedynie na marginesie Trybunał przypomina, że zgodnie z treścią art. 79 Konstytucji podstawą skargi może być wyłącznie naruszenie przez zaskarżone przepisy konstytucyjnych wolności lub praw. W trybie skargi konstytucyjnej niedopuszczalne jest badanie zgodności zaskarżonego przepisu z umowami międzynarodowymi. Przepisy konwencji nie mogą zatem być wzorcem kontroli w takim postępowaniu (zob. wyroki TK z: 17 grudnia 2003 r., sygn. SK 15/02, OTK ZU nr 9/A/2003, poz. 103; 7 marca 2005 r., sygn. P 8/03, OTK ZU nr 3/A/2005, poz. 20; 20 listopada 2007 r., sygn. SK 57/05, OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 125 oraz 6 października 2009 r., sygn. SK 46/07, OTK ZU nr 9/A/2009, poz. 132).

W tym stanie rzeczy należało odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej jako niedopuszczalnej.

POUCZENIE

Na podstawie art. 37 ust. 4 w zw. z art. 50 ustawy o TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty doręczenia tego postanowienia.